

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**Факультет педагогіки, психології та соціальної роботи
кафедра психології**

**Психологічні особливості материнства та батьківства в житті
особистості**

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Виконав:

студентка 4 курсу, 403 групи

Казак

Марія

Керівник: доц., к.психол.н. Поліщук
О.М.

*До захисту допущено
на засіданні кафедри
протокол № _____ від _____ 2024 р.
Зав. кафедрою _____ доц. Андрєєва Я.Ф.*

АНОТАЦІЯ

У нашому дослідженні, присвяченому феномену материнства та батьківства, було виявлено важливі аспекти психологічної готовності до цих ролей. Проналізувавши сутність психологічної готовності до материнства та її структуру, ми виявили, що цей процес є складним та носить багатоаспектний характер. Особливу увагу приділено формуванню компонентів психологічної готовності жінок до материнства, що виявилось важливим аспектом у визначенні їхньої готовності до цієї життєвої ролі. Досліджено психологічну готовність жінок до материнства в залежності від віку, що підкреслило значення розуміння вікових особливостей у цьому процесі .

Аналіз гендерних ролей та соціокультурного впливу показав, що сприйняття цих ролей значно визначається культурними стереотипами, що існують у суспільстві. Досліджено також психологічні аспекти материнства та батьківства через призму індивідуальних реакцій та потреб особистості, що дозволило нам отримати глибше розуміння цих ролей у сучасному суспільстві.

Проведене дослідження підкреслило складність та многогранність феномену материнства та батьківства, а також важливість врахування психологічних аспектів у підготовці до цих життєвих ролей. Детальне вивчення цих аспектів сприятиме глибшому розумінню та покращенню сімейних відносин та розвитку особистості.

Ключові слова: материнство, батьківство, психологічна готовність до батьківської ролі.

ABSTRACT

Our research on the phenomenon of motherhood and fatherhood revealed important aspects of psychological readiness for these roles. Having analyzed the essence of psychological readiness for motherhood and its structure, we found that this process is complex and multifaceted. Special attention was paid to the formation of the components of women's psychological readiness for motherhood, which turned out to be an important aspect in determining their readiness for this vital role. The psychological readiness of women for motherhood was studied depending on age, which emphasized the importance of understanding age characteristics in this process.

The analysis of gender roles and sociocultural influence showed that the perception of these roles is significantly determined by the cultural stereotypes existing in society. The psychological aspects of motherhood and fatherhood were also studied through the prism of individual reactions and individual needs, which allowed us to gain a deeper understanding of these roles in modern society.

The conducted research emphasized the complexity and multifacetedness of the phenomenon of motherhood and fatherhood, as well as the importance of taking into account psychological aspects in preparation for these life roles. A detailed study of these aspects will contribute to a deeper understanding and improvement of family relations and personality development.

Key words: motherhood, parenthood, psychological readiness for the role of a parent.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ М.І.Казак

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ	2
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1 ФЕНОМЕН МАТЕРИНСТВА ТА БАТЬКІВСТВА	8
1.1	8
1.2 Особливості формування компонентів психологічної готовності жінок до материнства	14
1.3 Психологічна готовність жінок до материнства в залежності від віку	18
Висновки до 1 розділу	24
РОЗДІЛ 2 ОСОБЛИВОСТІ ПРИЙМАННЯ РОЛЕЙ МАТЕРІ ТА БАТЬКА В ЖИТТІ ОСОБИСТОСТІ	26
2.1. Загальна характеристика вибірки та методів дослідження	26
2.2 Психологічні аспекти материнства та батьківства	31
Висновки до 2 розділу	40
ВИСНОВКИ	41
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	42

ВСТУП

Материнство та батьківство - це вічні теми, які пронизують тканину людського існування, розкриваючи глибину почуттів, відданості та відповідальності. Сьогодні не є винятком, адже феномен материнства та батьківства залишається надзвичайно **актуальним** і відзеркалюється в житті кожної особистості. Одна з ключових особливостей цих ролей полягає в тому, що вони переплітаються з усіма сферами життя: від особистих до професійних. Бути матір'ю або батьком - це не просто фізична наявність дитини, це життєва філософія, що переповнена любов'ю, турботою та вихованням.

Сучасний світ вимагає від батьків більш гнучкого та адаптивного підходу до виховання дітей. Змінюючіться соціальні умови, технології та культурні впливи ставлять перед батьками нові виклики та завдання. Важливо вміти зберігати баланс між традиціями минулого та інноваціями сучасності. З іншого боку, материнство та батьківство можуть бути випробуванням для особистості, вимагаючи від неї великої самоідентифікації та психологічної готовності. Для багатьох це стає шляхом самовідкриття та розвитку, дозволяючи кожному батьку знайти власний унікальний підхід до виховання своєї дитини.

Питанню сутності батьківства приділяли увагу Баранюк О. М., Бартків О. С., Васильченко О.М., Даниленко Н., Канішевська Л. В., Конончук А. І.

Мета роботи полягає впоглибленні розуміння та значущості материнства і баптьківства для індивідуального та соціального розвитку.

Об'єкт дослідження є феномен материнства та батьківства в житті особистості.

Предметом дослідження є психологічні особливості материнства та батьківства, а також усвідомлення специфіки прийняття цих значущих ролей в житті особистості.

Завдання дослідження:

1. Розглянути сутність психологічної готовності до материнства та проаналізувати її структуру, включаючи ключові аспекти, які впливають на цю готовність.
2. Вивчити особливості формування компонентів психологічної готовності жінок до материнства, зосереджуючись на психологічних та соціокультурних факторах, що впливають на цей процес.
3. Дослідити психологічні особливості гендерних ролей та соціокультурного контексту та психологічної готовності до материнства.
4. Сформулювати висновки на основі результатів проведеного дослідження.

Гіпотеза: феномен материнства та батьківства визначається комплексом психологічних, соціокультурних та біологічних чинників.

Методи дослідження: теоретичні: теоретико-методологічний аналіз, класифікація та систематизація наукових джерел, порівняння й узагальнення даних досліджень; емпіричні: анкетування, тестування.

Теоретичне значення полягає в розширенні та поглибленні знань про феномени материнства і батьківства.

Структура роботи: дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел з 46 найменувань. Загальний обсяг основного тексту 46 сторінок. Робота містить 1 таблицю та 8 малюнків.

РОЗДІЛ 1 ФЕНОМЕН МАТЕРИНСТВА ТА БАТЬКІВСТВА

1.1 Сутність психологічної готовності до материнства та її структура

Протягом свого життя людина виконує безліч різних ролей, і одна з найсуттєвіших і відповідальних серед них - роль матері. Тому питання готовності жінки до материнства вже давно привертає увагу багатьох психологів.

У психології термін "психологічна готовність" визначається як психічний стан, в якому основною рисою є активізація ресурсів людини для виконання конкретного завдання [1, с. 50]. Цей стан готовності допомагає ефективно використовувати знання та навички, особисті якості, контролювати себе та швидко адаптуватися у випадку появи перешкод.

В психологічній готовності людина використовує компоненти активації, мотивації, пізнання та емоцій, щоб мобілізувати власні ресурси для адаптації та ефективної діяльності. Це означає, що особистість з динамічно-цілісною психологічною готовністю активно впливає на свій настрій для виконання завдань та контролює свою поведінку.

Активація включає у себе стан готовності до дії, де людина готова взяти участь у виконанні завдання. Мотивація надає той поштовх, який підтримує і підсилює активність у досягненні мети. Пізнання дозволяє особистості оцінювати ситуацію та приймати рішення на основі своїх знань і досвіду. Емоції, у свою чергу, впливають на загальний настрій та енергію, що витрачається на виконання завдань [31, с. 127].

У своїй науковій роботі С. Мещерякова досліджує психологічну готовність до материнства як складне особистісне утворення, зосереджене на взаємодії суб'єкта з ще ненародженою дитиною. Вона підкреслює важливість цього процесу, оскільки відносини матері зі своєю майбутньою дитиною формуються ще до народження, впливають на психічний стан жінки та впливають на подальший розвиток дитини. Це підходить до розуміння материнства як процесу, що розпочинається задовго до народження дитини. Взаємодія суб'єкта, тобто майбутньої матері, зі своєю ненародженою дитиною

визначається різними факторами, такими як фізіологічні зміни, емоційні переживання, психологічний стан і підтримка навколишніх людей.

Дослідження такої взаємодії може допомогти краще зрозуміти психологічну готовність майбутніх матерів до відповідальностей батьківства та виявити способи підтримки цього процесу для забезпечення психологічного благополуччя як майбутньої матері, так і її майбутньої дитини [8, с. 301].

О. Проскурняк розуміє досліджуване поняття як комплекс базових інстинктів та особистісних характеристик жінки, які формуються під впливом ціннісних змін у соціокультурному середовищі під час вагітності та народження дитини. Ці зміни включають в себе трансформації у взаєминах з оточуючими та фізичний стан, спричинений вагітністю, пологами та післяпологовим періодом.

Психологічна готовність до материнства формується впродовж усього життя жінки і є результатом комплексної взаємодії різних факторів. Вона базується на задоволенні материнських потреб і свідомості про важливість дитини в житті жінки. Ця готовність орієнтована на забезпечення не лише потреб самої матері, але й потреб майбутньої дитини в безпеці, цікавості до світу та безумовній любові.

Для жінки досягнення психологічної готовності до материнства може бути надзвичайно задовільним процесом, в якому вона відкриває нові грані своєї особистості та відчуває себе зв'язаною зі своєю майбутньою роллю матері. Однак цей шлях також може супроводжуватися розчаруваннями та викликами, оскільки психологічна готовність до материнства може вимагати від жінки перегляду її цінностей, змін у життєвих пріоритетах та адаптації до нової реальності [12, с. 17].

У цьому дослідженні зосередимося на психологічній готовності жінки до материнства, розуміючи її як тенденцію та психологічну орієнтацію на успішне виконання материнських обов'язків. Це поняття охоплює наявність різноманітних особистісних рис, емоційну залученість до ролі матері, а також знання, навички та уміння в галузі психологічної підтримки дитини.

Психологічна готовність до материнства проявляється у вольових зусиллях та здатності до саморегуляції під час виконання цієї ролі. Жінка, яка володіє високим рівнем психологічної готовності до материнства, виявляє відповідальність, терпіння та вміння адаптуватися до змінних ситуацій [5, с. 37].

Оскільки комплексність та зміст психологічної готовності до материнства визначаються задовго до вагітності, у процесі онтогенезу материнської сфери виділяються шість стадій [14, с. 26].:

1. Взаємодія з власною матір'ю до трьох років.
2. Ігровий період, що включає сюжетно-рольові ігри з ляльками.
3. Період няньчання (від 5-6 років до початку статевого дозрівання), коли формуються основи "потреби у материнстві" через власний досвід взаємодії з маленькою дитиною або спостереження за іншими дорослими та дітьми.
4. Диференціація мотиваційних основ материнської та статевої сфер.
5. Взаємодія з власною дитиною під час вагітності, пологів, післяпологового періоду та дитинства.
6. Формування у матері емоційної зв'язаності з дитиною, особистісного прийняття та інтересу до її внутрішнього світу.

Різні науковці мають відмінні погляди на складові, які утворюють психологічну готовність до материнства. На зображенні у рисунку 1.1 будемо представляти структуру психологічної готовності до материнства, що включає п'ять аспектів.

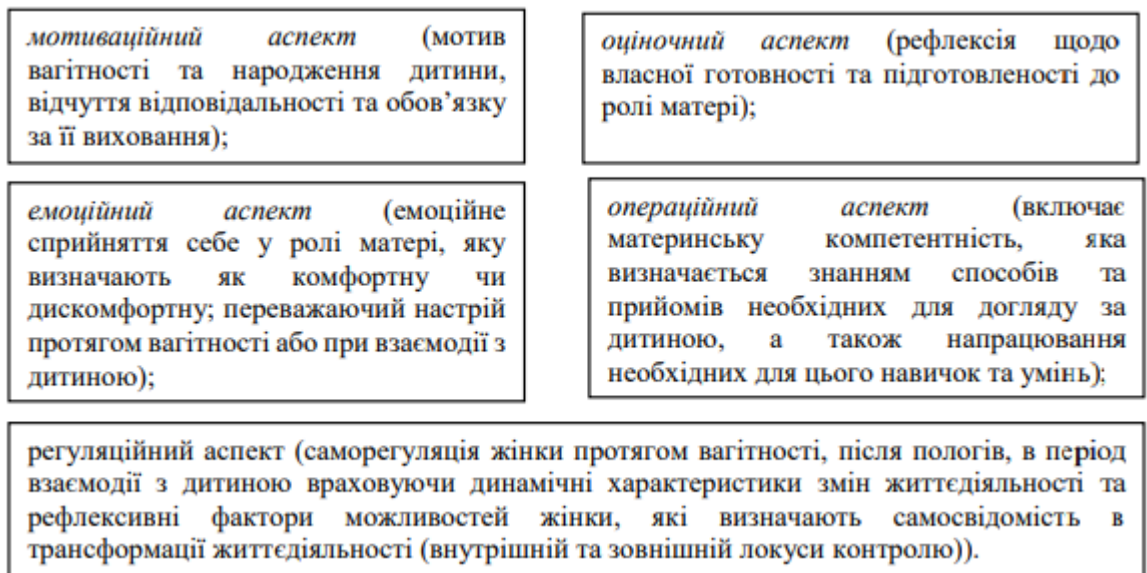

Рис. 1.1 П'ять аспектів у структурі психологічної готовності до материнства.

На малюнку 1.2 будемо представляти альтернативну структуру психологічної готовності жінки до материнства.

У відповідності до малюнку 1.2, можемо виділити п'ять ключових складових, які визначають психологічну готовність жінки до материнства.

- Першою складовою є особистісний аспект, який включає в себе внутрішні особистісні якості та властивості, такі як відповідальність, терплячість та емпатія.
- Друга складова - мотиваційний аспект, який визначається цілями, мотивами та цінностями, що впливають на бажання стати матір'ю та забезпечити добробут своєї дитини.
- Третя складова - батьківська модель, що включає в себе досвід взаємин з власними батьками, а також сприйняття ролі батьків у власному житті.
- Четверта складова - материнська компетентність, яка визначається здатністю виконувати батьківські обов'язки та приймати відповідальні рішення, пов'язані з вихованням дитини.
- П'ята складова - розвинутість материнської сфери, що включає в себе три блоки: потребово-емоційний, операційний і ціннісно-смысловий. Ці блоки визначаються потребами та емоціями, які переживає майбутня

мати, методами та стратегіями взаємодії з дитиною, а також цінностями та смислами, які вона приділяє батьківству.

Розуміння цих п'яти складових дозволить нам краще розглянути психологічну готовність жінки до материнства і спрямувати зусилля на підтримку та розвиток цих аспектів, щоб забезпечити її успішний перехід у нову роль матері [2, с. 193].

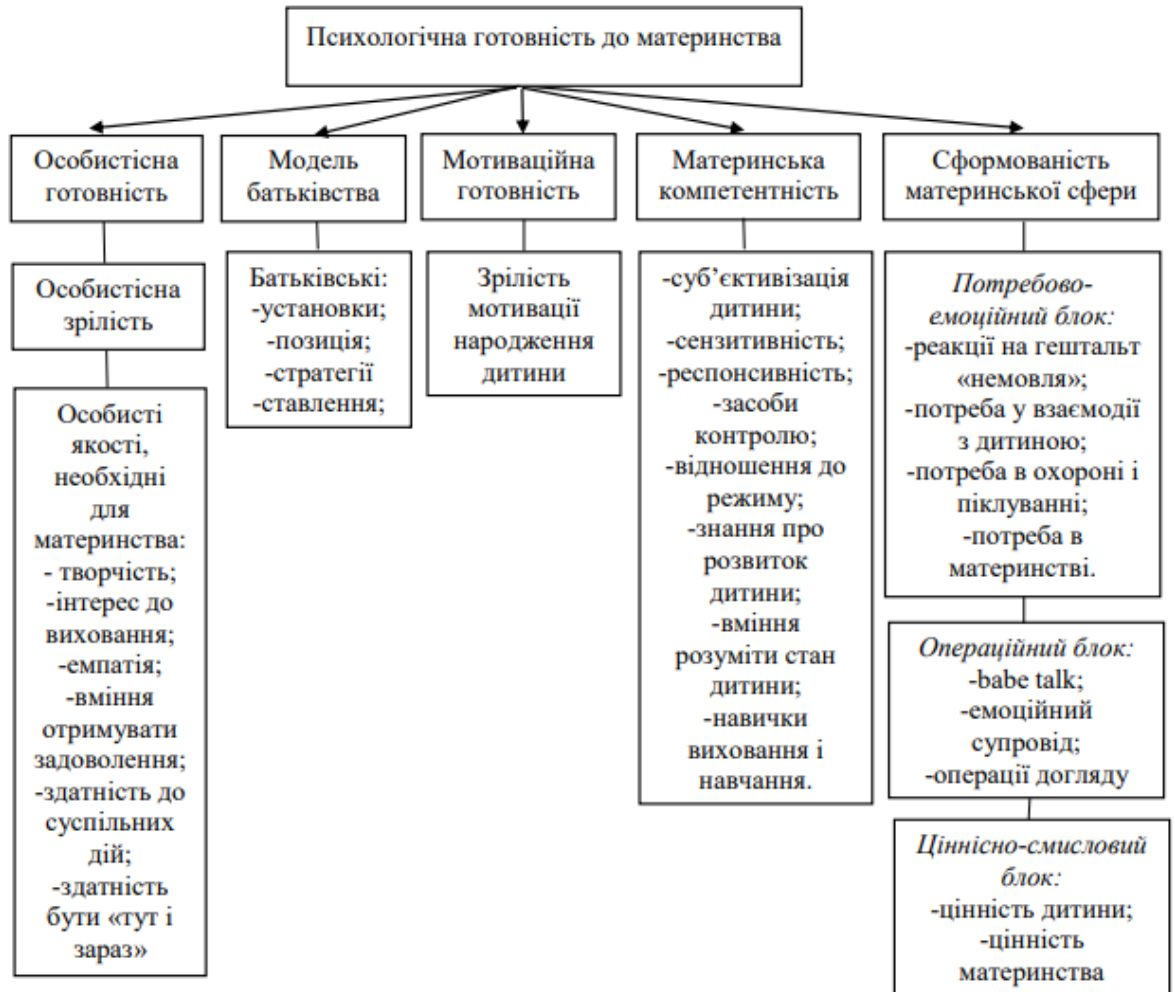

Рис. 1.2. Структура підготовленості до материнства відповідно до Г.Г. Філіпової

Психологічна готовність до материнства базується на особистому ставленні жінки до своєї майбутньої дитини, яке відображається у її стилі материнської поведінки. Цей стиль визначається рядом факторів, включаючи сприйняття вагітності, акцент на завданнях виховання та догляду за малюком, а також вплив раннього досвіду дитинства на майбутню матір. Сприйняття

вагітності може варіюватися від радісних очікувань до тривоги та невпевненості. Важливо, щоб жінка відчувала підтримку та знала, як ефективно впоратися з емоційними та фізичними змінами, пов'язаними з цим періодом. Фокус на завданнях виховання та догляду за малюком означає здатність до вирішення проблем, встановлення гармонійних відносин з дитиною та виконання різноманітних батьківських обов'язків. Багато жінок також відчують вплив свого раннього досвіду дитинства на їхню психологічну готовність до материнства. Позитивні досвіди можуть стимулювати впевненість та самоствердження, тоді як негативні досвіди можуть викликати тривогу та невпевненість у власних здатностях [15, с. 349].

Крім того, у структурі готовності до материнства виокремлюються такі складові [29, с. 163].:

1. Компонент когнітивний. Включає уявлення про себе як про відповідальну особу та про дітей як про рівноправних членів сім'ї. Виховання розглядається як позитивний процес розвитку, а не просто система покарань та заохочень.
2. Компонент емоційний. Передбачає відкрите, безумовне прийняття дитини без оцінок, можливість вираження своїх почуттів за допомогою словесних та невербальних засобів. Щирість у виявах особистості та прагнення до побудови тісних довірчих зв'язків.
3. Компонент поведінковий. Відображає діяльність матері, спрямовану на догляд за дитиною, забезпечення її безпеки та задоволення потреб. Також передбачає наявність навичок співпраці, вирішення конфліктів та здатність вільно висловлювати свої почуття.

Згідно з дослідженням Н.В. Яремчука, в структуру психологічної готовності жінки до материнства включаються кілька елементів, а саме [30, с. 158].:

- Складова ціннісно-мотиваційного характеру (цінності та мотивації жінки, яка готується стати матір'ю, пов'язані з усвідомленням важливості своєї ролі у вихованні дитини та відчуттям відповідальності, що настає після її народження);

- Комунікативний аспект (здатність жінки встановлювати та підтримувати позитивні взаємини з дитиною, бажання знаходити спільну мову);
- Інформаційно-пізнавальний аспект (набуття необхідних навичок, проходження підготовки до пологів та подальшого виховання дитини);
- Емпатичний аспект (здатність розуміти почуття та емоції дитини, співчуття до неї, передбачення її афективних реакцій);
- Афективно-регулятивний аспект (навички саморегуляції жінки, вміння подолувати стрес, здатність до позитивних емоцій та подолання негативних).

Отже, готовність до материнства виявляється не тільки у бажанні зачати і народити дитину, але й у готовності до подальшого виховання і розвитку дитини. Подорож бути матір'ю пов'язана з різними викликами, оскільки народження дитини приносить значні зміни. Жінка повинна свідомо прийняти на себе материнські обов'язки і бути готовою пройти через цей процес з усіма його труднощами. У структурі психологічної готовності до материнства важливі навички виховання, знання, саморегуляція, стійкість до стресу, мотивація та бажання мати дитину. Рівень готовності до материнства визначається загальним впливом цих факторів на момент, коли жінка стає матір'ю [17].

1.2 Особливості формування компонентів психологічної готовності жінок до материнства

Розглядаючи концепцію психологічної готовності до батьківства та її складові, важливо провести дослідження особливостей того, як формуються різні аспекти цієї готовності у жінок перед вступом у материнство. Дослідники визначають кілька факторів, які впливають на цей процес, включаючи особистісний розвиток жінки, її ставлення до сім'ї та дитини, підготовку до ролі батьківства, психологічну підтримку від оточуючих та реалізацію власних цінностей і цілей. Кожен з цих факторів може мати важливе значення

у формуванні психологічної готовності жінки до батьківства та варто детально вивчити їх вплив, щоб краще зрозуміти цей складний процес [3, с. 36]:

1. Першим чинником є досвід взаємодії дівчат зі своїми батьками, особливо характер їхнього ставлення до них. Значна роль дорослих полягає в тому, що вони виступають посередниками між дитиною та зовнішнім світом. Для дитини це перша особа, з якою вона спілкується, і ця взаємодія визначає, як вона буде взаємодіяти з іншими у майбутньому: чи буде вона відкритою й привітною, чи ж буде маючи певну недовіру. Досвід, отриманий у відносинах з батьками, також може впливати на формування материнської поведінки у майбутньому. Якщо взаємодія з найближчим оточенням була позитивною, це сприятиме розвитку позитивного відношення до інших.

2. Чинниками, які можуть сприяти або перешкоджати формуванню психологічної готовності до материнства, є емоційне ставлення дівчини до вагітності. Почуття щастя та радості, сприятливий емоційний настрій при розгляді можливості материнства, впливають на загальний рівень готовності стати матір'ю. З іншого боку, негативні емоції, страхи, тривога, відмова від думок про можливу вагітність є ознакою тривоги та можуть бути причиною для звернення за психологічною допомогою.

Бажання матері відтворити дитину має найбільший вплив на її поведінку та відносини з малюком. Ця внутрішня мотивація виявляється в глибокому бажанні та прив'язаності до майбутньої дитини. Коли мати відчуває сильне прагнення стати батьком і вже зв'язується емоційно з маленьким життям, вона стає більш уважною, турботливою та відданою. Це суб'єктивне ставлення відображається у кожному її кроці, від способу, як вона говорить зі своїм малюком, до того, як вона доглядає за ним. Таке бажання створює невидиму, але міцну зв'язок між матір'ю та дитиною, яка будується на любові, розумінні та надії на майбутнє.

3. Третім елементом формування психологічної готовності є розвинута стратегія виховання майбутньої дитини. Це включає усвідомлення тим, як ефективно спілкуватися з дитиною, як поощрювати і виховувати її, як

реагувати на непослухи, а також як змінювати власну поведінку, щоб бути прикладом для неї. Важливо також розуміти, як доглядати за немовлям і які умови потрібно створити для його розвитку. Готовність стати матір'ю визначається тим, наскільки цінною матері є дитина і як вона готова виконувати цю роль [39, с. 174].

Також можна розділити чинники, які впливають на формування психологічної готовності жінок до материнства, на наступні категорії [9]:

1. Фізіологічні – вік початку статевого розвитку, психічне й репродуктивне благополуччя, ризик ранньої вагітності та можливість невдалих спроб зачаття.

2. Соціокультурні та демографічні – рівень освіти, юридично оформлені стосунки з партнером, уявлення про материнську роль, тип сімейного устрою, успішність відокремлення від батьків, наявність залежностей, досвід перенесеного сексуального насильства.

Важливо відзначити, що при аналізі соціокультурних та демографічних факторів, які впливають на формування психологічної готовності до материнства, слід розпочинати з урахування стану здоров'я майбутньої матері. Це не лише має прямий вплив на її репродуктивні можливості, але також може мати значний вплив на її психологічний стан [6, с. 23].

Роль освіти у формуванні психологічної готовності до материнства можна розглядати з різних поглядів. По-перше, це можна розглядати з точки зору наявності або відсутності освіти. Зазвичай, ті, хто має освіту, можуть мати більш виражену психологічну готовність до материнства. З іншого боку, освіта також стимулює особистісний розвиток, відповідальне ставлення до життя, розвиває навички планування та самоорганізації. Жінки, які не мають освіти, можуть бути менш свідомими у відношенні до ситуацій вагітності, хоча це не заважає їм відчувати радість та щастя від дитини. Проте психологічна готовність може виявитися в їхніх планах на майбутнє, в їхній готовності взяти на себе відповідальність за виховання та розвиток дитини та у їхній готовності зробити все можливе для її щастя та добробуту [20, с. 68].

3. Психологічні аспекти включають у себе низку факторів, таких як здатність до організації репродуктивної поведінки, уявлення про вагітність та батьківство, можливості для особистісного розвитку та самовираження дівчини, формування її особистої ідентичності, наявність внутрішніх або зовнішніх конфліктів і особливості особистості.

У загальному контексті, багато дослідників зосереджують увагу на важливості комунікативного досвіду жінки на початковому етапі дитинства. Цей період визначається як важлива фаза, в якій встановлюються перші зв'язки між матір'ю та дитиною, і формується взаєморозуміння, яке буде впливати на подальші відносини. Також відзначається велике значення періоду від зачаття до народження дитини. У цей проміжок часу організм і психіка жінки претерпують глибокі зміни, які готують її до материнства та сприяють формуванню її почуттів до майбутньої дитини. Цей період не тільки фізично підготовлює жінку до народження, але й психологічно налаштовує на нову роль матері, надаючи можливість вже на цьому етапі розвивати емоційні зв'язки з майбутньою дитиною [45, с. 236].

Часто оцінка відношень між майбутньою матір'ю та дитиною базується на спостереженні за тим, як майбутня мати взаємодіє з дитиною, на тому, чи імагінарно чи вербально вона спілкується з малюком. Найбільш благоприємною ситуацією вважається виявлення проявів любові до дитини, незалежно від того, чи це уявна чи вербальна взаємодія, а також бажання розуміти рухи майбутньої дитини як форму спілкування. Важливо, щоб майбутня мати була чутливою до сигналів та потреб дитини, навіть до її рухів у материнському лоні, що відіграє значну роль у формуванні позитивних відносин між матір'ю та дитиною ще до народження. Таке сприйняття допомагає створити міцні зв'язки та розпочати важливий етап взаєморозуміння та любові вже з самого початку життя дитини.

Материнство — це складний та відповідальний етап у житті жінки, що обумовлений множиною факторів. Готовність до цієї ролі визначається не лише внутрішнім бажанням мати дитину, а й залежить від різноманітних

обставин. Досвід взаємин з батьками у дитинстві може впливати на уявлення про батьківство та власні здібності. Реакція на емоційний аспект материнства також має велике значення: вміння розуміти свої почуття та емоції допомагає жінці впоратися з важливими випробуваннями, що супроводжують материнство. Набуття виховних стратегій, здоров'я та фізичного стану також є важливими аспектами. Індивідуальні особливості, такі як вік, освіта, культурний фон, моральні якості, допомагають сформувати свідоме ставлення до батьківства та власної готовності до нього. Неменш важливою є підтримка партнера, який ділить бажання матері та готовий поділитися відповідальністю за виховання дитини. Отже, готовність до материнства є комплексним поняттям, що включає в себе психологічні, фізичні та соціокультурні аспекти. Лише з урахуванням всіх цих факторів жінка може почувати себе впевнено та готовою до важливої ролі матері.

1.3 Психологічна готовність жінок до материнства в залежності від віку

Психологічна готовність до материнства — невід'ємна складова процесу формування сім'ї та виховання нащадків. Однак, одним з ключових аспектів, що визначає цю готовність, є біологічний вік жінки. Вікові особливості можуть суттєво впливати на психологічну готовність майбутньої матері. Для успішного материнства необхідно не лише фізичне здоров'я, а й глибоке розуміння та прийняття ролі матері, яке визначається комплексом психологічних якостей. Ці якості формуються протягом життя, але зокрема важливо, щоб вони були належно розвинені на момент зазначення вагітності та народження дитини. Тому розуміння біологічного віку як фактора впливу на психологічну готовність до материнства має велике значення для реалізації материнських функцій та формування здорової та щасливої сім'ї [10, с. 5].

У світлі сучасних досліджень із психофізіології та соціокультурних тенденцій актуальним стає поняття "молода матір". Сьогодні, завдяки феномену вікової акселерації та різниці у психологічних аспектах між статями,

це поняття визначається широко. Молодою матір'ю у загальній генерації називають жінок у віці від 15 до 16 років, які вже увійшли у фертильний період та готові до батьківської відповідальності. Однак, з урахуванням сучасних стандартів фізичного, психофізіологічного та психологічного здоров'я жінок, межі категорії "молода мати" розширюються до 35 років. Ця вікова рамка відповідає актуальним тенденціям стану здоров'я жінок на початку ХХІ століття. Такий підхід дозволяє більш точно враховувати особливості фізичного та психологічного розвитку, а також підготовку жінки до материнства в сучасному світі [13, с. 302].

Згідно з дослідженням З. Крижановської, кандидата психологічних наук, серед дівчат-підлітків, які стають матерями, не спостерігається вираженої готовності до нової ролі. Це пояснюється тим, що у них ще не сформувалися необхідні психологічні структури для виконання материнських обов'язків.

Дані з іншого дослідження вказують на те, що жінки, які стали матерями до 21 року, частіше опиняються у групі ризику, оскільки вони не мають можливості отримати повноцінну освіту та розвинути свою кар'єру. Це призводить до поширення фінансових труднощів серед них. Крім того, молоді матері зазвичай характеризуються низьким рівнем психічної зрілості та готовності до нової ролі. Серед перерахованих факторів, ключовим для психологічного благополуччя є фінансова стабільність, оскільки матеріальна незалежність дозволяє батькам уникнути постійного стримування витрат через обмежений бюджет.

Часто у групі молодих матерів спостерігається недостатня мотивація та готовність до материнства, недбале та недоросле ставлення до вагітності та виховання дитини, менший рівень емоційного залучення та прихильності до дитини. Особливістю раннього материнства є відсутність ретельного осмислення та аналізу процесу виховання дітей та прийнятої моделі батьківської поведінки [44, с. 258].

Під час виховання своєї дитини, молоді матері часто наслідують стиль та підходи до батьківства, що вони спостерігали у власних батьків. Особливо

часто це стосується моделі виховання, відомої як "батьківство як обов'язок". Для багатьох жінок у цьому віковому діапазоні характерно втілення строгого дотримання гендерних ролей у сімейному житті. Такий підхід ґрунтується на переконанні у необхідності виконання певних обов'язків згідно з традиційними стереотипами про те, як повинен себе вести батько та мати [28, с. 411].

Дотримання цієї моделі виховання може бути спробою відтворення сімейних цінностей та забезпечення стабільності у вихованні дитини, але водночас може обмежувати індивідуальність та можливості розвитку як дитини, так і самої матері [21].

Серед молодших матерів спостерігаються два основних стилі виховання: ліберальний та егалітарний. Ліберальний стиль характеризується невисоким рівнем контролю, сприяє самостійності та впевненості дитини в собі. З іншого боку, егалітарний стиль передбачає абсолютну рівноправність матері та дитини. У випадку застосування цих підходів молодшими матерями у вихованні, вони мають добрі стосунки з дітьми, що сприяє уникненню конфліктів між поколіннями та підвищує взаєморозуміння.

Отже, серед основних рис, що властиві молодим матерям, можна виділити недостатню психологічну готовність до материнства та недостатню особистісну зрілість. У цьому віці вони ще не мають чітко сформованих цінностей та репродуктивних установок [40, с. 86].

Цікаво, що навіть коли фізіологічно жінка готова до материнства, її психологічна готовність може залишатися на зовсім іншому рівні. Наукові дослідження довели, що жінки різних вікових категорій можуть мати значно відмінні психологічні ставлення до першої вагітності та пологів. Цей факт свідчить про складність процесу готовності до материнства, який включає не лише фізичні аспекти, а й психічну стійкість та підготовку до нового етапу життя. Відкриття таких відмінностей дозволяє краще розуміти потреби та психологічні особливості жінок у різний період їх життя, що в свою чергу

сприяє більш ефективній підтримці майбутніх матерів та забезпеченню їхнього благополуччя.

Багато наукових досліджень приділяли увагу впливу віку жінки на її здатність зачати та можливі наслідки цього на її готовність стати матір'ю. Існує чітка асоціація між віком матері та ймовірністю зачаття, а також ризиком ускладнень, пов'язаних з вагітністю. Зростання віку часто супроводжується зменшенням можливостей зачаття та підвищенням ймовірності медичних проблем під час вагітності. Ці фактори можуть суттєво вплинути на рішення жінки про материнство та її емоційну готовність до цього важливого кроку у житті. Врахування цих аспектів є важливим як для індивідуальних рішень, так і для розробки належних підходів до підтримки жінок у будь-якому віці, які розглядають можливість материнства.

Бажання жінок стати матерями повинне супроводжуватися певним рівнем особистісної зрілості. Фахівці наголошують на тому, що народження дітей у віці від 16 до 18 років може бути не тільки небезпечним фізіологічно, а й несприятливим з психологічної перспективи. У віці від 19 до 21 року організм жінки вже може бути готовим до виношування дитини. Однак більшість дівчат цього віку, зазвичай, занурені в процес навчання, що стає головним фактором, який обмежує кількість вагітностей у цій віковій групі. Освіта стає пріоритетом, що може відкладати планування сімейного життя на пізніший час, коли жінка буде готова з усіх точок зору на новий етап у своєму житті.

Необхідно усвідомлювати, що готовність до материнства - це вкрай індивідуальна справа. Кожна жінка має свої власні темпи та відчуття щодо цього. Деякі можуть почувати себе готовими до народження дитини навіть у більш ранньому віці, в той час як інші можуть відчувати, що потребують більше часу та досвіду, перш ніж приймати таке важливе рішення. Важливо не порівнювати себе з іншими та слухати власні почуття та потреби, розуміючи, що кожен індивід унікальний і має свій власний шлях до материнства.

У період від 21 до 23 років багато жінок завершують навчання та починають задумуватися про створення сім'ї та народження дитини. Проте на цьому етапі життя багато пар стикаються з реальністю матеріальних та житлових проблем. Фінансові труднощі, пов'язані з початком кар'єри та незабаром підняттям на ноги, можуть ускладнити процес планування сімейного життя. Більше того, прагнення жінок до успіху в кар'єрі може викликати конфлікт з бажанням виконувати подружні та батьківські обов'язки належним чином. Збалансування між особистим і професійним життям в цьому віці може стати важкою випробуванням, яке потребує уважної уваги та розуміння з обох сторін.

Багато наукових досліджень свідчать про те, що вік від 23 до 27 років вважається оптимальним для першого народження дитини. Після досягнення 35 років фертильність жінки починає зменшуватися, а також збільшується ризик виникнення у дитини вад розвитку. Крім біологічних аспектів, існує й психологічний фактор. Після 25 років зростає ймовірність того, що жінка може відкласти рішення про материнство, тому саме вік від 24 до 27 років вважається найбільш сприятливим для втілення цієї мрії. Однак слід пам'ятати, що кожна жінка має свої власні індивідуальні особливості та обставини, тому остаточне рішення про те, коли народжувати дитину, має бути прийняте суто особисто з урахуванням всіх факторів.

Готовність до материнства - це складний процес, який формується по-різному у жінок різного віку. Найбільш оптимальний стан для цього можна досягти, коли біологічна (фізіологічна) зрілість жінки поєднується з її особистісною зрілістю (психологічною готовністю). Деякі жінки можуть відчувати себе готовими до народження дитини ще у більш ранньому віці, відчуваючи внутрішню впевненість та готовність прийняти відповідальність за нове життя. Інші можуть потребувати більше часу для того, щоб набути необхідний життєвий досвід та стабільність, яка необхідна для вирішення такої важливої задачі, як виховання дитини. Важливою є не тільки біологічна готовність до вагітності, але й психологічна стійкість та здатність до

відданості й відповідальності. Кожна жінка має свій власний шлях до материнства, і важливо підтримувати її у цьому процесі, надаючи необхідну підтримку та розуміння. [46, с. 125].

Вплив віку на народження дитини - це складне та багатогранне питання, що вимагає уважного розгляду. З одного боку, чим молодша жінка, тим менш вона може бути особистісно зрілою та готовою до великої відповідальності за виховання дитини. Брак досвіду та стабільності може ускладнити процес адаптації до материнства та виховання дитини. З іншого боку, молоді дівчата, не завжди повністю усвідомлюючи всі труднощі та відповідальність материнства, можуть бути більш відкритими до цього життєвого виклику. Незважаючи на це, кожна ситуація є унікальною, а рішення про час народження дитини повинне бути обдуманим та зробленим з урахуванням всіх аспектів, включаючи готовність жінки як фізично, так і психологічно, до цієї надзвичайно важливої ролі.

Жінки старшого віку зазвичай мають високий рівень особистісної зрілості, свідомості, відповідальності та самоорганізації, які можуть бути корисними у вихованні дитини. Проте, вони можуть вже звикнути до самотнього життя або бути занадто обміркованими у прийнятті рішення про народження дитини. Це може викликати додаткові переживання та сприяти відкладенню цього питання на потім, коли вже може бути занадто пізно. Важливо пам'ятати, що не існує "ідеального" віку для народження дитини. Кожен вік має свої вигоди та виклики. Тому важливо, щоб жінки будь-якого віку, які планують материнство, уважно зважили всі плюси і мінуси, консультувалися з фахівцями та прийняли обдумане та відповідальне рішення, яке відповідає їхнім особистим обставинам та потребам.

З одного боку, усвідомлення жінкою "біологічного годинника" та вікового зниження фертильності може суттєво впливати на її психологічну готовність до материнства. З кожним роком у жінки може виникати більше стресу та занепокоєння щодо можливості завагітніти та успішно виносити вагітність. Дослідження показують, що цей аспект може викликати значну

тривогу, адже багато жінок відчувають тиск часу, особливо якщо вони прагнуть мати дитину у пізніший вік. Такі емоційні навантаження можуть вплинути на загальний стан психічного здоров'я та готовність жінки до материнства. Тому важливо звертати увагу на цей аспект та забезпечувати жінкам підтримку та належний психологічний комфорт у вирішенні питань про материнство.

Незважаючи на те, що наукові дослідження підтверджують зв'язок між віком та психологічною готовністю до материнства, важливо зрозуміти, що це питання дуже індивідуальне і не може бути повністю визначено лише віком. Кожна жінка має свої власні темпи та готовність приймати велику відповідальність материнства. Деякі можуть відчувати себе готовими стати матерями у більш ранньому віці, колишні інші можуть відкладати цей шлях до більш пізнього віку. Життєві обставини та особисті цілі кожної людини відіграють значну роль у формуванні цієї готовності. Відкриття себе для материнства - це складний індивідуальний процес, який потребує уважного вивчення власних потреб, можливостей та бажань, незалежно від віку. Важливо довіряти своїм внутрішнім відчуттям та робити відповідальне рішення, яке відповідає власному життєвому шляху та бажанням.

Висновки до 1 розділу

У першому розділі роботи розглянуто ключові аспекти феномену материнства та батьківства. Аналізуючи сутність психологічної готовності до материнства та її структуру, виявлено, що цей процес має складну природу, що включає в себе різноманітні аспекти психіки та психосоціального контексту. Особливу увагу приділено формуванню компонентів психологічної готовності жінок до материнства, що відображається в їхніх переконаннях, цінностях та психологічних реакціях. Крім того, виявлено, що психологічна готовність жінок до материнства відрізняється в залежності від їхнього віку, що підкреслює необхідність розуміння та врахування вікових особливостей у

психологічній підготовці до материнства. В подальших розділах буде розглянуто більш детально питання, пов'язані з цими аспектами, що сприятиме глибшому розумінню феномену материнства та батьківства [26 ст.. 301].

РОЗДІЛ 2 ОСОБЛИВОСТІ ПРИЙМАННЯ РОЛЕЙ МАТЕРІ ТА БАТЬКА В ЖИТТІ ОСОБИСТОСТІ

2.1. Загальна характеристика вибірки та методів дослідження

Аналіз рівня готовності жінок і чоловіків до батьківства та материнства є важливим і актуальним завданням в сучасному суспільстві. Це не лише дозволяє проникнутися унікальними потребами та вимогами майбутніх батьків, але й сприяє створенню ефективних програм і підходів до підготовки до цієї відповідальної ролі. Вивчення цього аспекту дозволяє зрозуміти, як готовність до батьківства впливає на здатність жінки адаптуватися до нових обов'язків та забезпечити гармонійний розвиток себе та майбутньої дитини. Розробка програм і підходів до підготовки до батьківства базується на дослідженнях, які спрямовані на визначення потреб та переживань майбутніх батьків, що в свою чергу допомагає створити сприятливі умови для їхнього зростання та розвитку.

Забезпечення належного рівня готовності до відповідальностей батьківства сприяє не лише благополуччю майбутніх батьків, але й позитивно впливає на психологічний стан та добробут майбутніх поколінь. Такий підхід до підготовки до батьківства допомагає створити оптимальні умови для розвитку та добробуту як майбутніх батьків, так і дитини, забезпечуючи їм стабільну та щасливу основу для майбутнього.

Результати такого діагностичного дослідження надають можливість завчасно виявити ситуації, коли жінка та чоловік не виявляють готовності до батьківства та материнства. Це відкриває шлях до розробки адекватної та ефективної програми корекційно-розвивальної роботи, яка допомагає їм адаптуватися до нової соціальної ролі, знижує тривожність та істерію. Загалом, такі дослідження повинні бути обов'язково проводитися під час вагітності в пологових будинках або в жіночих консультаціях. Останнім часом спостерігається зростання негативного ставлення матерів або батьків до своїх дітей, відмови від новонароджених, бездоглядність та навіть випадки умисного або афективного насильства відносно дитини. Тому вчасна діагностика і підтримка готовності до батьківства може значно покращити

якість життя майбутніх батьків і забезпечити здоровий та гармонійний розвиток їхніх дітей.

Психологічний стан батьків відіграє вирішальну роль у формуванні емоційного фону та психічного розвитку дитини. Взаємини матері чи батька зі своєю дитиною мають глибокий вплив, який може відбиватися на її житті протягом багатьох років. Ця емоційна динаміка може впливати на всі аспекти повсякденного життя дорослої особистості. Навіть найменші прояви негативного ставлення чи відсутність уваги можуть викликати серйозні інтелектуально-емоційні відхилення в майбутньому житті дитини. Тому важливо, щоб батьки зосереджувалися на створенні позитивного та підтримуючого середовища для своєї дитини, де кожна взаємодія буде сприяти її емоційному та психічному розвитку.

Створення такого сприятливого середовища передбачає активну участь батьків у житті дитини, їхню уважність та чутливість до її потреб і почуттів. Позитивні та підтримуючі взаємини з батьками допомагають дітям вирости в емоційно стійких та впевнених у собі особистостей, які здатні ефективно впоратися з викликами життя.

Для забезпечення цілісного аналізу психологічної готовності молодих людей до материнства та батьківства, в нашому дослідженні було використано різноманітні методи, включаючи анкетування, тестування та проєктивні техніки.

Вибірка. Участь у дослідженні приймали 50 чоловіків і жінок у віці від 18 до 30 років, які ще не мали досвіду батьківства. Анкетування проводилося за допомогою спеціально розробленої анкети, що дозволило зібрати кілька рівнів інформації від учасників, зокрема їхні думки, почуття та досвід. Тестування спрямовувалося на виявлення рівня психологічних характеристик, а проєктивні техніки допомагали розкрити підсвідомі аспекти психіки та внутрішній світ учасників.

Кожен метод надавав унікальні відомості, які доповнили загальний образ та дозволили зробити більш об'єктивні висновки стосовно психологічного

стану досліджуваних осіб перед важливим етапом їхнього життя. Різноманітність методів дослідження забезпечила більш повне уявлення про психологічну готовність молоді до майбутнього батьківства та материнства, що є важливим для розробки адекватних програм підтримки та підготовки.

- дослідження за допомогою методики М. Рокіча;
- проєктивна методика «Батьківський твір».

Нова анкета, спеціально розроблена для вивчення готовності до материнства та батьківства, створена з урахуванням різних вікових категорій. Вона складається з 8 питань, які охоплюють різні аспекти цієї готовності. Чотири з цих питань мають закриту форму відповідей, надаючи варіанти для вибору, тоді як чотири інших є відкритими, дозволяючи досліджуваним самостійно висловити свої думки та переживання.

Анкета спрямована на оцінку п'яти внутрішньособистісних складових, що визначають психологічну готовність жінки до материнства. Ці складові відображають різні аспекти особистості, які впливають на здатність жінки впоратися з вимогами та відповідальністю материнства. Розробка такої анкети спрямована на розширення наших знань про психологічні аспекти готовності до батьківства та надання цінної інформації для підтримки молодих батьків у їхньому життєвому шляху:

- відношення до дітей взагалі (питання № 1).

Якість виконання своїх батьківських обов'язків і загалом готовність до материнства або батьківства безпосередньо залежить від відношення до дітей. Чи можна уявити жінку або чоловіка, які ставляться до малюка негативно, бажаючи стати матір'ю або батьком та здатними якісно виконувати батьківські обов'язки? Відношення до дітей може бути різним: позитивним, нейтральним або негативним. Позитивне ставлення сприяє розвитку відчуття відповідальності, любові та турботи, які є ключовими складовими здорового батьківства. Негативне відношення може призвести до небажання або нездатності виконувати батьківські обов'язки, що може негативно вплинути на благополуччя та розвиток дитини. Тому важливо будувати позитивні,

дбайливі відносини з дітьми, які забезпечать гармонійний розвиток та взаєморозуміння у сімейному колі.

- з'ясування головної життєвої цінності (питання № 2).

Уявлення про головну життєву цінність є вкрай індивідуальними, і вони безперечно впливають на готовність до батьківства та якість виконання батьківських обов'язків. Особистісні характеристики, які визначаються цими цінностями, різко відрізняються від особи до особи, але вони у будь-якому випадку впливають на ставлення до дітей та роль батьків. Наприклад, батьки, які вважають кар'єрний розвиток або соціальні контакти з друзями головними цінностями в своєму житті, можуть зіткнутися з викликами відданості та часу, які потрібні для догляду за дитиною. У порівнянні з тими, чия головна цінність полягає в сімейних відносинах та родині, вони можуть бути більш готовими і здатними приділяти відповідну увагу та час своєму нащадку. Важливо враховувати, що існує безліч інших факторів, які також впливають на готовність до батьківства, і що індивідуальні цінності лише один із них. Так чи інакше, розуміння цих різниць може допомогти створити сприятливі умови для розвитку сімейного життя та забезпечити гармонію між особистими цінностями та батьківськими обов'язками.

- фінансова готовність до материнства (питання № 3).

Сучасна реальність належно розкриває перед молодими батьками важливість фінансової підготовки до появи дитини в сім'ї. Вже з самого моменту народження малюка фінансові витрати стають необхідними, оскільки одним з ключових факторів, що впливають на благополуччя як матері, так і батька, а також самої дитини, є правильне харчування. Однак, у сучасному світі повноцінне харчування часто з'являється з високими витратами. Тому для молодих батьків важливо бути впевненими, що вони матимуть достатньо фінансових ресурсів для забезпечення всіх потреб своєї дитини. Невизначеність або відсутність фінансової стабільності може значно підірвати психологічну готовність до батьківства. Недостатність фінансових ресурсів може викликати стрес та тривогу у молодих батьків, перешкоджаючи їм

насолюдуватися та належним чином виконувати свої батьківські обов'язки. Тому планування та розгляд фінансової ситуації є важливим етапом перед вибором материнства та батьківства, сприяючи підвищенню рівня психологічної готовності та створюючи сприятливі умови для розвитку щасливої і здорової родини.

- ставлення до вагітності та пологів (питання № 4).

Період вагітності та виношування дитини – це час значних змін не лише у фізичному та емоційному стані жінки, але й у її зовнішності. Це природний процес, який часто супроводжується змінами в фізичних параметрах, таких як збільшення ваги, розтяжки на шкірі та зміни у формі тіла. Крім того, після народження дитини жінка часто змушена приділяти більше часу на догляд за ним, що може призвести до змін у її звичайному режимі дня та стилі життя. Деякі жінки відчувають психологічний тиск з приводу змін у своєму зовнішньому вигляді, пов'язаних з материнством. Вони можуть відчувати незадоволення своєю зовнішністю та боятися втратити свою красу через вагітність та пологи. Це може призвести до різних варіантів реакції, включаючи відмову від материнства або пошук альтернативних шляхів, таких як сурогатне материнство або всиновлення. Важливо пам'ятати, що кожна жінка має право вирішувати, яким чином вона хоче прожити своє життя, включаючи питання про материнство. Суспільство повинно підтримувати кожен жінку у її рішеннях та допомагати створити сприятливі умови для реалізації її вибору, незалежно від того, яким він є.

- теоретичні знання щодо особливостей дитини (питання №5, 6, 7, 8).

Звісно, більшість інсайтів людина здобуває на основі власного досвіду, тому відсутність певних теоретичних знань про виховання дитини не робить майбутню матір або батька неспроможними надати своїй дитині щасливе дитинство. Проте, певні теоретичні основи, які варто засвоїти до настання вагітності, мають велике значення. Вони є гарантом безпеки дитини та свідчать про зацікавленість жінки або чоловіка в аспектах дитинства та про їх бажання в майбутньому стати відповідальними та уважними батьками.

2.2 Психологічні аспекти материнства та батьківства

Для оцінки готовності до батьківства ми провели анкетування за допомогою спеціально розробленої анкети; дослідження за допомогою методики М. Рокіча; проективна методика «Батьківський твір».

Початковим етапом дослідження стала анкетна методика. Кожній учасниці та учаснику було ретельно пояснено мету нашого дослідження, основні завдання, які ми ставили перед собою. Інструкція щодо заповнення анкети була чітко роз'яснена, щоб усі учасники могли правильно та повноцінно відповісти на поставлені питання. Надання гарантій анонімності та конфіденційності було пріоритетом. Кожен учасник мав право бути впевненим у тому, що його відповіді залишаться в абсолютній таємниці. Це було зроблено з метою забезпечення вільної та відвертої участі в дослідженні, що є важливим для отримання достовірних результатів. Такий підхід дозволив створити комфортну атмосферу для учасників дослідження та забезпечити якісні дані для подальшого аналізу.

Анкета спрямована на дослідження п'яти ключових факторів, які впливають на готовність до материнства та батьківства. По-перше, ми досліджуємо відношення до дітей, оскільки це один із найважливіших аспектів батьківства. Важливо зрозуміти, як людина ставиться до малюків і як це може вплинути на її здатність виконувати батьківські обов'язки. Другий фактор - головна життєва цінність. Розуміння основних цінностей людини допомагає нам зрозуміти, наскільки вона готова взяти на себе відповідальність за дитину та забезпечити їй найкращі умови. Третій аспект, який ми досліджуємо, - це фінансова готовність до материнства та батьківства. Відповідно до цього фактору, ми аналізуємо, наскільки учасники дослідження відчують себе готовими фінансово забезпечити потреби дитини. Четвертий аспект - ставлення до вагітності та пологів. Важливо з'ясувати, як майбутня мати або батько ставляться до цих етапів, оскільки це може вплинути на їх психологічний стан та готовність до нового життя. І нарешті, п'ятий фактор - теоретичні знання особливостей дитячого віку. Розуміння розвитку та потреб

дитини є ключовим аспектом успішного батьківства, тому важливо визначити, наскільки учасники дослідження освічені в цих питаннях.

Ці п'ять факторів дозволяють отримати комплексне уявлення про готовність особистості до материнства та батьківства і визначити області, де можливо покращити підготовку майбутніх батьків. Отже, після аналізу введених даних виявлені такі висновки:

У рамках нашого дослідження ми проаналізували загальне відношення молодих жінок і чоловіків до дітей у віці до 30 років. Результати виявились наступними: 50% опитаних виявили позитивне відношення до дітей, вони виявляють інтерес і симпатію до них. Ще 30% відповідей були нейтральними, що означає, що опитані виявили або відсутність конкретних відчуттів, або вони не впевнені в своїй позиції стосовно дітей. На жаль, 20% досліджених виявили негативне відношення до дітей, вони можуть відчувати неінтерес або неприязнь до них (Рис. 2.1).

Ці результати дають нам унікальний вигляд на ставлення молодого покоління до дітей і свідчать про широкий спектр відношень, що існують у нашому суспільстві. Розуміння цих відмінностей допоможе нам краще зрозуміти потреби та перспективи молодих людей у сфері батьківства та виховання дітей.

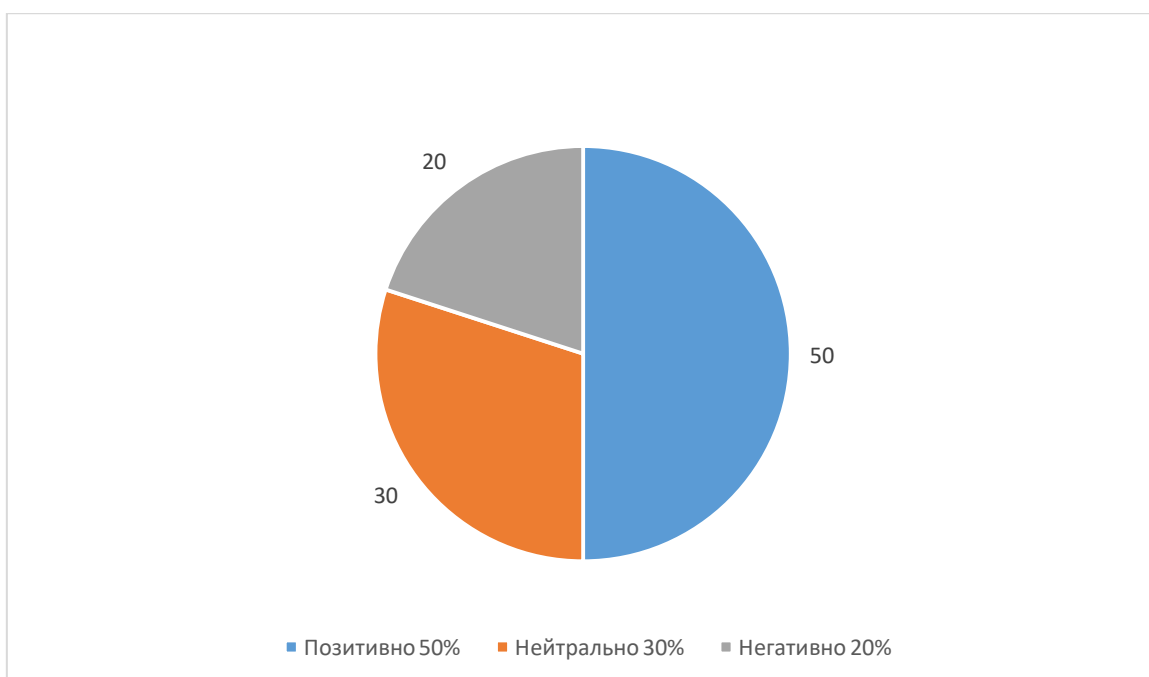

Рис. 2.1. Загальне відношення до дітей

Результати нашого дослідження розкрили цікаві тенденції, що вказують на різноманітність цінностей та пріоритетів у сучасному суспільстві. Майже 40% учасників визначили спілкування та розваги як найбільш важливі аспекти на сучасному етапі їхнього життя. Це свідчить про значення соціальних контактів та часу для відпочинку у повсякденному житті цієї групи людей. Для 30% учасників дослідження родина виявилася головною цінністю, що підкреслює важливість сімейних зв'язків та відносин для цієї категорії людей. Ще 30% учасників висловили перевагу роботі та професійному розвитку, що свідчить про велике значення кар'єри й самореалізації для даної групи.

Отже, результати нашого дослідження надали важливу інформацію про пріоритети та цінності молодого покоління на сучасному етапі їхнього життя. Враховуючи ці тенденції, можна розробити більш ефективні стратегії соціальної підтримки та програми, спрямовані на задоволення потреб та розвиток молоді.

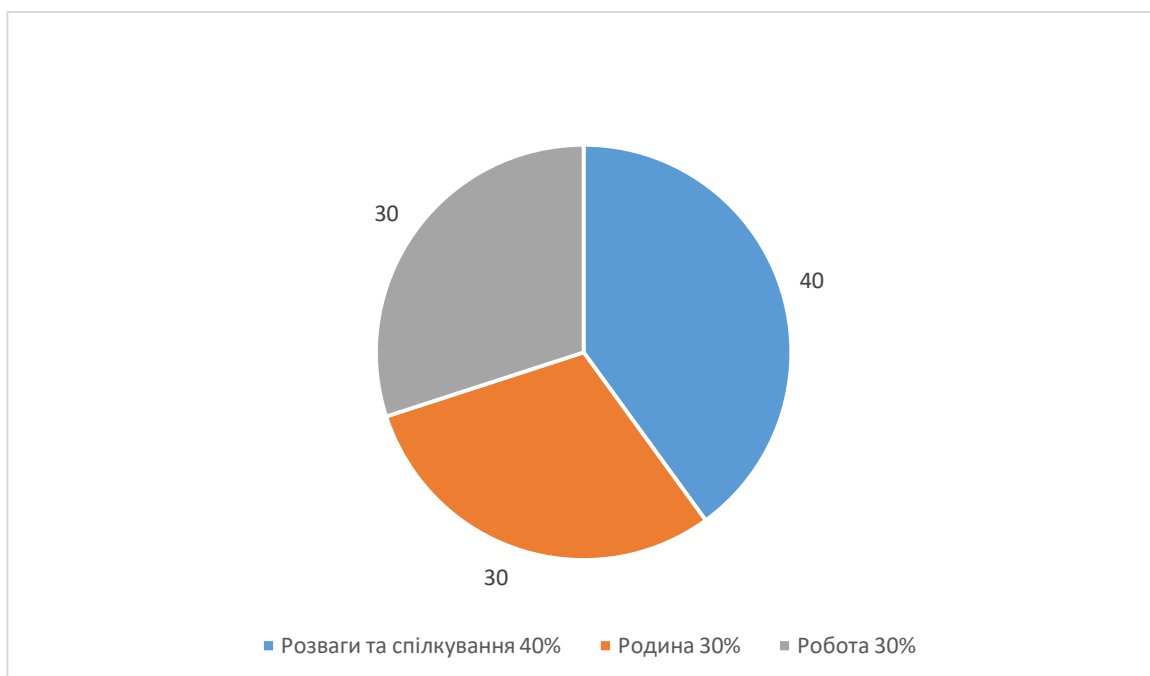

Рис. 2.2. Головна життєва цінність

Фінансова готовність до утримання дитини визначається як ключовий аспект готовності до батьківства. В результаті нашого дослідження було

виявлено, що для 80% досліджуваних осіб існують серйозні обмеження у фінансовій сфері, що ускладнює їх відчуття готовності взяти на себе відповідальність за дитину. Це підкреслює важливість фінансової стабільності для майбутніх батьків та їх здатність забезпечити дитину всім необхідним.

Відсутність достатніх фінансових ресурсів може стати серйозною перешкодою для реалізації бажання мати дитину. Дітям потрібна не лише матеріальна, але і емоційна та фізична підтримка. Тому відсутність фінансової стабільності може вплинути на загальне благополуччя та розвиток дитини, а також на психологічний стан батьків.

Наші результати дослідження підкреслюють необхідність розгляду аспектів фінансової підтримки при плануванні батьківства та розробці соціальних програм для молодих сімей. Забезпечення фінансової стабільності може сприяти підвищенню готовності майбутніх батьків та створенню сприятливого середовища для розвитку та виховання дитини.

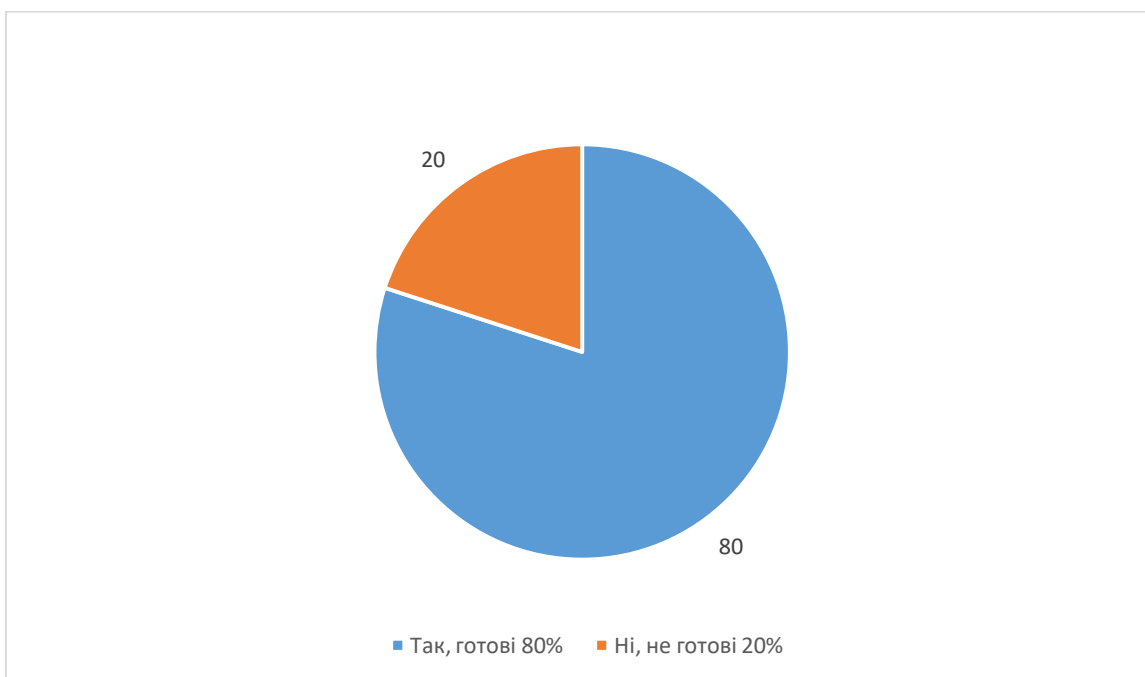

Рис. 2.3. Фінансова готовність

Один з важливих аспектів готовності до материнства - це ставлення жінки до вагітності та пологів. На основі отриманих даних ми зробили цікаві висновки. Половина з 48 опитаних (тобто 50%) виразили страх перед болем та

неприємностями, що можуть супроводжувати вагітність та пологи. Це вказує на те, що багато жінок сприймають цей період як випробування, і бояться можливого дискомфорту та болю. Четверта частина (40%) відчуває тривогу щодо своєї зовнішності та фігури під час вагітності. Це свідчить про поширену тривогу з приводу змін у зовнішності, які можуть виникнути під час цього періоду.

Лише 10% опитаних дівчат готові перенести всі незручності, щоб забезпечити здоров'я майбутньої дитини. Це говорить про високий рівень відданості та відповідальності перед майбутнім малюком, які готові зробити все, щоб забезпечити його благополуччя (Рис.2.4).

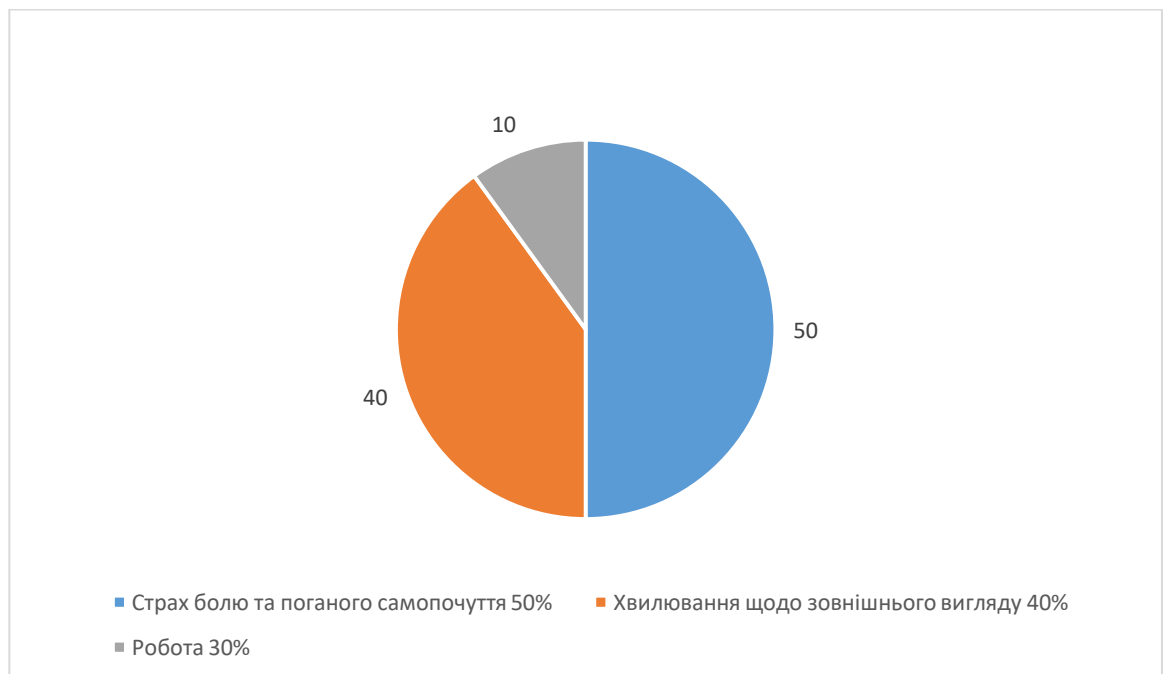

Рис. 2.4. Ставлення до вагітності та пологів

Аналіз теоретичних основ особливостей дитячого віку виявив цікаві результати. За отриманими даними, ні один з учасників дослідження не відповів правильно на всі питання, що свідчить про складність цієї теми. Більшість опитаних (75%) змогли правильно відповісти лише на чверть запитань. Це може вказувати на те, що багато людей мають базове розуміння особливостей дитячого віку, але не глибоке знання.

У 30% досліджуваних було відзначено, що вони мали правильну відповідь на половину запитань. Це свідчить про те, що частина учасників має

середній рівень знань з даної теми. Деякі учасники (30%) правильно відповіли лише на одне запитання з п'яти. Це може свідчити про те, що у цієї групи людей є обмежене розуміння особливостей дитячого розвитку.

І нарешті, 15% респондентів не дали жодної правильної відповіді. Це може вказувати на необхідність покращення освіти щодо дитячого розвитку та виховання серед цієї частини населення (Рис. 2.5).

Рис. 2.5. Теоретичні знання про особливості дитячого віку

У нашому дослідженні ми скористалися методикою М. Рокіча "Ціннісні орієнтації" для аналізу основних цінностей жінок у віці від 18 до 30 років. Ця методика полягає у вивченні 18 висловлених тверджень, які аналізуються через випадкову вибірку. Після якісного та кількісного аналізу ціннісних орієнтацій були виявлені наступні результати: для 30% учасниць найважливішою життєвою цінністю є любов; для 25% - матеріальне забезпечення; для 20% - активний спосіб життя; для 15% - розваги; та для 10% - робота (Рис. 2.6).

Ці дані свідчать про різноманітність ціннісних пріоритетів у молодіжній групі, що є важливим у контексті розробки програм та стратегій соціальної підтримки для молоді. Розуміння та урахування таких різноманітних

цінностей дозволить ефективніше відповідати на потреби цієї групи населення та сприяти їхньому гармонійному розвитку.

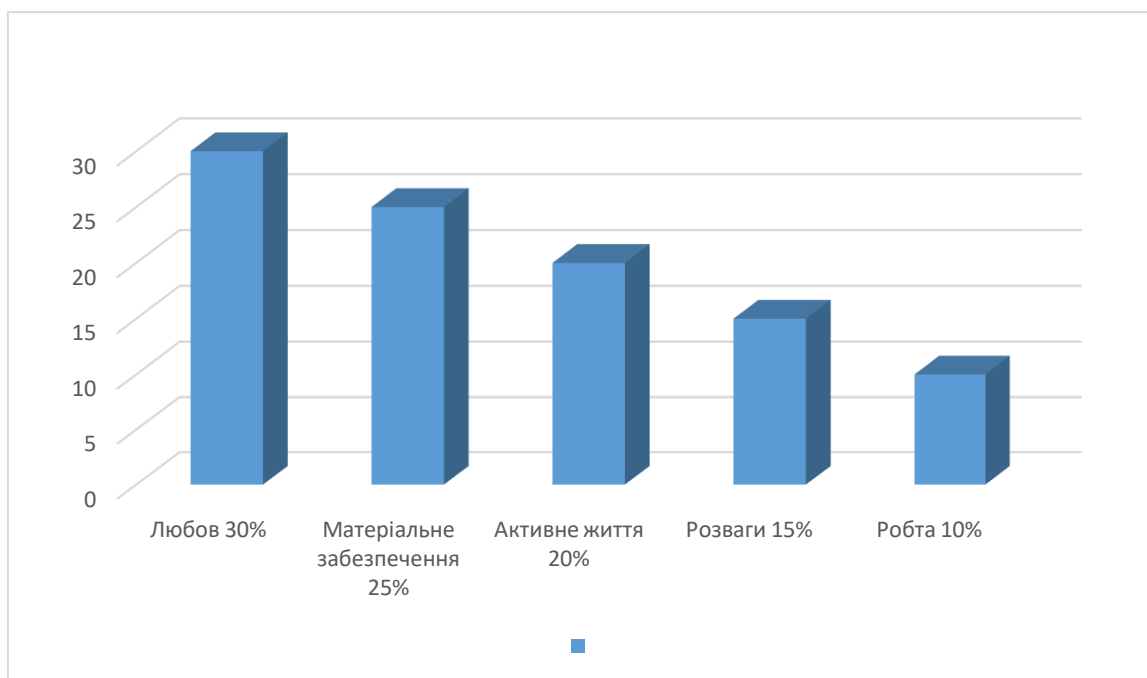

Рис. 2.6. Життєві цінності досліджених які не мають досвіду материнства та батьківства

Для третьої методики була використана проєктивна методика "Батьківський твір". Результати оцінювалися за такими критеріями:

1. Стиль твору. Більшість осіб у віці від 18 до 30 років, які брали участь у дослідженні, у своїх творах переважно використовували описово-проблемний стиль (60% учасників), що вказує на їхнє раціональне сприйняття материнства.
2. Прийняття та якість виконання завдання. Відмовилися від виконання завдання повністю лише 5% учасників, якісно виконали його - 90%, 5% виконували завдання, при цьому додатково висуваючи запитання.
3. Об'єм твору. 60% учасників написали твір середнього обсягу (1-2 аркуші), 25% - малого обсягу, що може вказувати на неприйняття завдання або відсутність емоційного відгуку до теми, а 15% - великого обсягу, що свідчить про високий рівень зацікавленості у темі.
4. Ніхто з учасників дослідження не використовував такі елементи, як малюнки у тексті, підкреслення конкретних фрагментів або оцінка дитини.

5. Щодо структурованості та розташування тексту на сторінці, результати такі: 85% жінок створили структурований текст, у той час як 15% надали безструктурний текст, що може свідчити про їхню імпульсивність.
6. Цікаво, що 60% учасників використали ім'я дитини у своєму творі.
7. Половина досліджених жінок описала ознаки дитини, що вказує на їхнє зацікавлення материнством.
8. Лише 10% респонденток поділилися інформацією або припущеннями щодо майбутньої або існуючої вагітності та пологів.
9. У своєму творі власні вимоги до дитини проаналізували лише 30% жінок та чоловіків, тоді як 70% учасників не висувають вимог до дитини і готові прийняти її такою, якою вона є.

Результати третього етапу представлені у таблиці нижче (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Результати третього етапу дослідження жінок 18-30 років

Показник		Результат, %
Стиль твору	Діловий	0
	Проблемний	40
	описово-проблемний	60
Прийняття і якість виконання завдання	відмова	5
	якісне	90
	надмірне доповнення	5
Обсяг твору	малий	25
	великий	15
	середній	60
Зображення в тексті		0
Підкреслення		0
Структурованість, розташування	без структури, далеко від центру аркуша	15
	структурований текст	85
Використання імені дитини	так	60
	ні	40
Ознаки дитини	так	50
	ні	50
Оцінювання дитини	-	0
Інформація про вагітність та пологи	так	10
	ні	90
Вимоги до дитини	так	30
	ні	70

Висновки до 2 розділу

У другому розділі дослідження розглянуті важливі аспекти приймання ролей матері та батька в житті особистості. Аналізуючи гендерні ролі та соціокультурний вплив на цей процес, було виявлено, що уявлення про ролі матері та батька значно визначаються культурними стереотипами, що існують у суспільстві. Це відображається у способі виховання дітей, взаємин між партнерами та розподілі обов'язків у сім'ї. Психологічні аспекти материнства та батьківства розглядалися через призму індивідуальних реакцій особистості на ці ролі, їх внутрішні мотивації та психологічні потреби. Дослідження показали, що сприйняття цих ролей може значно варіюватися в залежності від особистісних характеристик, соціокультурного контексту та інших чинників. Детальне розглядання цих аспектів вказує на складність ролі матері та батька в сучасному суспільстві і на необхідність подальших досліджень у цьому напрямку для збагачення нашого розуміння ролей та їхнього впливу на особистість та сімейні взаємини.

ВИСНОВКИ

1. У результаті вивчення феномену материнства та батьківства, було виявлено важливі аспекти психологічної готовності до цих ролей. Проаналізовано сутність психологічної готовності до материнства та її структуру, встановлено, що цей процес є складним та має багатоаспектний характер.
2. Особливу увагу приділено формуванню компонентів психологічної готовності жінок до материнства, що виявилось важливим аспектом у визначенні їхньої готовності до цієї життєвої ролі. Теоретично досліджено психологічну готовність жінок до материнства в залежності від віку, що підкреслило значення розуміння вікових особливостей у цьому процесі.
3. Аналіз гендерних ролей та соціокультурного впливу показав, що сприйняття цих ролей значно визначається культурними стереотипами, що існують у суспільстві.
4. Дослідження показали, що сприйняття цих ролей може значно варіюватися в залежності від особистісних характеристик, соціокультурного контексту та інших чинників.
5. Детальне вивчення цих аспектів вказує на складність ролі матері та батька в сучасному суспільстві і на необхідність подальших досліджень у цьому напрямку для збагачення нашого розуміння ролей та їхнього впливу на особистість та сімейні взаємини.
6. Отримані результати та їх аналіз підкреслили складність та многогранність феномену материнства та батьківства, а також важливість врахування психологічних аспектів у підготовці до цих життєвих ролей. Детальне вивчення цих аспектів сприятиме глибшому розумінню та покращенню сімейних відносин та розвитку особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баранюк О. М. Дослідження психологічної готовності молоді до материнства в сучасних умовах. Тернопіль: ТНТУ, 2023. 66 с.
2. Бартків О. С. Усвідомлене батьківство: теоретичні аспекти / О. С. Бартків // Наук. вісн. Волин.нац. ун- ту ім. ЛесіУкраїнки / Волин. нац. ун-т ім. ЛесіУкраїнки ; [редкол. : І. О. Смолюк та ін.]. — Луцьк, 2010. — № 23: Педагогічні науки. — С. 192—196.
3. Батьківство в радість: тренінгів курс з формування батьківської компетентності / Програма «Родина для дитини» в Україні; Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України; Державна соціальна служба для сім'ї, дітей та молоді; Державний ін.-т розвитку сім'ї та молоді / Г.М. Лактіонова (авт.-упорядник), І.Д. Зверева (авт.- упорядник). Київ : Фенікс, 2009. 360.
4. Безпалько О. В. Системний підхід до організації соціальнопедагогічної роботи з дітьми та учнівською молоддю в територіальній громаді / О. В.Безпалько // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2006. – № 3. – С. 46–54.
5. Братусь І. Формування навичок усвідомленого батьківства та ранній розвиток дитини (методичні матеріали) / І. Братусь, А. ГулевськаЧерниш, Т. Лях // Практ. психологія та соц. робота – 2002. – № 5. – С. 36–49.
6. Васильченко О.М. Діагностика та корекція репродуктивної поведінки особистості: навчально-методичне видання. Київ: 2012. 96 с.
7. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. В. Бусел.– К.: Ірпінь: ВТФ —Перун, 2004. – 1140 с
8. Вишньовський В.В. Формування психологічної готовності жінки до материнства. Матеріали V Міжнародної науково-технічної конференції молодих учених та студентів. Актуальні задачі сучасних технологій – Тернопіль 17-18 листопада 2016. С. 301-302
9. Гаража Н., Таран О. Соціально-психологічні чинники ставлення сучасних жінок до материнства. Київ, 2021. URL:

https://web.archive.org/web/20220114005721id_/http://habitus.od.ua/journals/2021/30-2021/15.pdf.

10. Гомонюк О. В., Яськова Н. В. Особливості психологічної готовності до материнства. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. 2017. № 4. С. 5-6.
11. Гончар Л., Куркіна О. Теоретичні й практичні аспекти формування у дівчат старшокласниць готовності до відповідального батьківства. Актуальні питання гуманітарних наук. 2020. № 34. Т. 2. С. 215–220.
12. Даниленко Н. Формування психологічної готовності жінки до материнства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.04 – медична психологія. Київ, 2007. 19 с.
13. Канішевська Л. В. Методична підготовка педагогів шкіл-інтернатів до формування готовності до відповідального батьківства у старшокласників. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2021. № 41 (1). С. 300–305
14. Канюка С.І. Формування толерантності жінок як умови їх психологічної готовності до майбутнього материнства : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Київ, 2018. С. 25-38.
15. Конончук А. І. Дослідження готовності молодих жінок до материнства: соціально-педагогічні аспекти. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2015. № 8. С. 348-355
16. Кравець В. П. Підготовка школярів до виконання батьківських функцій: зарубіжний досвід. Педагогічний альманах. 2018. № 40. С.10–18.
17. Крижановська З. Ю. Основна функція мами – любити свою дитину, – психолог з Луцька. Волинські новини. URL: <https://www.volynnews.com/news/all/osnovna-funktsiia-mamy-liubyty-svoiyudytnu-psykholoh-z-lutska/>.

18. Кухлій В., Гусєв В. Психологічні аспекти ставлення жінки до материнства. Донецький національний медичний університет МОЗ України, 2019. URL: <https://jhealth.donnu.edu.ua/article/view/7517>.
19. Куц С. В. Формування особистісної готовності жінки до материнства. Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, 2017. 114 с.
20. Магдисюк Л. І., Демчук В. Б. Психологічна готовність української молоді до материнства. Science, research, development. 2022. 50. 67-70
21. Магдисюк Л., Демчук В. Психологічна готовність української молоді до материнства. Волинський національний університет імені Лесі Українки КЗВО «Волинський медичний інститут», 2022. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/20886>.
22. Макаренко А., Діколь-Кобріна О. Адаптаційні механізми психологічної готовності до материнства. Одеса, 2022. URL: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/_%D0%9E%D0%9D%D0%9C%D0%A3_2022.pdf#page=162.
23. Максимова Н. Ю. Сімейне консультування: навч. посіб. Київ: ДП «Вид. дім «Персонал», 2011. 304 с.
24. Мельник Т. Тренінгове заняття з батьками «Щаслива дитина – благополучна родина» (за проектом «Вчимося жити разом»). 2017. URL: <https://urokua.com/treningove-zanyattya-z-batkami-shhasлива-ditina-blagopoluchnarodina-zaproektom-vchimosya-zhiti-razom/>.
25. Мещерякова С. Ю. Психологічна готовність до материнства. Питання України. 2002. № 5. С. 18–27.
26. Нероба М.В. Материнство як психологічний феномен / М. В. Нероба. // Педагогічний процес: теорія і практика,. 2015. № 3. С. 48–53.
27. Новікова, К. С. Психологічна готовність до материнства серед сучасних жінок. Соціально-психологічні технології розвитку особистості : зб. наук праць за матеріалами VIII Усеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених, аспірантів та студентів «Соціально-психологічні технології розвитку

- особистості» (м. Херсон, 07 квітня 2023 р.) / ред. колегія : І. Р. Крупник, І. С. Попович, Н. І. Тавровецька, О. М. Танасійчук (відп. за випуск) та ін. Херсон : Херсон ; Івано-Франківськ : ХДУ, 2023. С. 262-265.
28. Новосільська Т. М. Особливості підготовки дівчат-підлітків до усвідомленого материнства. Молодий вчений. 2017. № 4. С. 409-412.
29. Піроженко Т. О. Хартман О. Ю., Виховуємо дитину – зростаємо як батьки : навчально-методичний посібник. Тернопіль: Мандрівець, 2014. 168 с.
30. Подкоритова Л., Теляча Н. Робота психолога з формування у жінок психологічної готовності до материнства. Psychology Travelogs, 2023. (1), С. 156–166.
31. Проскурняк О. Психологічна структура та особливості прояву феномену материнства : дис. канд. псих. наук : 19.00.01. Київ, 2010. 251 с.
32. Проскурняк О. Чинники та етапи становлення материнства. Практична психологія та соціальна робота, 2007. № 3. С. 13–16.
33. Психологія сім'ї: навч. посіб. / В.М. Поліщук, Н. М. Ульяна, С. А. Поліщук та ін.; за заг. ред. В.М. Поліщука. 2-ге вид., доповн. Суми : Університет. кн., 2009. 282 с
34. Таран О.П., Гаража Н.Д. Соціально-психологічні чинники ставлення сучасних жінок до материнства. Габітус. 2021. № 30. С. 91-96.
35. Тіунова О. В. Психологічні умови розвитку особистісної зрілості батьків / О. В. Тіунова // Проблеми загальної та педагогічної психології. Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка Національної АПН України / За ред. С. Д. Максименка. — Т. XIII. — Ч. 4. — К., 2011. — С. 34—40.
36. Тіунова О. Психологічні особливості формування відповідального ставлення молодих дівчат до материнства : дис. канд. політ. наук : 19.00.07. Тернопіль, 2008. 183 с.
37. Томаржевська І. Теоретичні аспекти проблеми психологічної готовності до материнства в молодих жінок. Київ, 2021. URL: https://psych.vernadskyjournals.in.ua/journal/1_2021/26.pdf

38. Туриніна О. Л., Круз Б. М. Особливості формування психологічної готовності жінок до материнства. The 1st International scientific and practical conference «Modern science: innovations and prospects». Stockholm, Sweden. 2021. С. 330-336.
39. Федюшкіна К. А. Формування усвідомленого ставлення до батьківства у здобувачів професійно-технічної освіти: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.05. / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгманова. Київ. 2020. 315 с.
40. Шахрай В., Ільченко, С. Формування ціннісного ставлення до материнства у дівчат старшого шкільного віку як наукова і виховна проблема. Scientific Collection «InterConf», 2022. № 120, С. 84–93.
41. Шевченко О. М. Психологічні особливості готовності до материнства дівчат старшокласниць. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Психологічні науки. 2017. № 4(2). С. 135-139.
42. Шевчук Г. С. Материнська ідентичність у структурі Я-концепції жінки / Г. С. Шевчук // Проблеми сучасної психології : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка, Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – Вип. 9. – Кам'янець-Подільський : [б. в.], 2010. – 836 с. – С. 765–777. Shewchuk H. S. Materynska identychnist w stryktury Ja-konzeptsii zhinky [Mother's identity in the structure of woman's I-conception] / Shewchuk H. S. // Problemy suchasnoi psycholohii : zb. nauk. pr. K–PNU im. Iwana Ohienka, Instutyty psycholohii im. H. S. Kostiuka APN Ukrainy. – Kamjanez-Podilskij. – 2010. – No 9. – P. 836. – P. 765–767.
43. Шмілик Н. Психологічна готовність до материнства як чинник подальших взаємин матері та дитини. Збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2012. № 1. С. 238-244.
44. Шмілик Н. Психологічний аналіз змісту, структури та критеріїв суб'єктивної готовності до материнства. Збірник наукових праць «Актуальні питання гуманітарних наук». 2013. № 4. С. 253-259.

- 45.Яремчук Н.В. Психологічні особливості готовності молодої жінки до майбутнього материнства. Вісник післядипломної освіти: зб. наук. пр. / [редкол. В.В.Олійник (голов. ред.) та ін.]. Київ, 2008. № 7.С.234-239
- 46.Яремчук Н.В. Психологічні фактори успішного материнства. Неперервна професійна освіта: теорія і практика. Київ, 2006. Вип. III–IV. С. 123–128